

פרשת וישב – חנוכה - הארת פנים

עליו, עלול היה יוסף להגיע לידי יאוש ח"ו, לכאורה הקב"ה מעלים את עיניו ממנו לגמרי והרי הוא "אבוד" ו"נשכח" ח"ו, בשעה קשה זו נרמז לו מן השמים שאין הדבר כן, ד' עמו ועדין היא תחת השגחתו ית', ואין לו לאבד את בטחונו בהש"ת. הקב"ה מזמין לו ריח טוב שלא כדרך הטבע, להורות לו שאינו "אבוד" ו"נשכח", אלא אדרבה הקב"ה מוליכו יד ביד והוא יורד עמו מצרימה... ריח בשמים זה הרי הוא קרן אורה בחושך שבו הוא נתון, ועל ידו נפתח ליוסף פתח תקוה לחזור ולהתרומם משפל מצבו.... נמצינו למדים שנס זה שנעשה ליוסף לא היתה תכליתו בכדי למנוע ממנו ריח רע גרידא, אלא כדי להאיר פנים אליו שיתחזק וידע וירגיש שאף במצב זה אין הוא נעזב ח"ו אלא ה' עמו ואוהבו, ומזמין לו ריח של בשמים, וילמד מזה שכל הייסורים הבאים עליו, מתוך אהבת ה' הם.

9. יונה פרק ב פסוק ה

וַאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּעֵינַי וְעֵינַי אֶךָ אוֹסִיף לְהֵבִיט אֶלְהֵיכָל קִדְשֶׁךָ:

10. רש"י יונה פרק ב פסוק ה

(ה) ואני אמרתי – כשהשליכוני אל היס הנני מת ונגרשתי מנגד עיניך; אך – ראיתי שקיימתני כל אלו הימים ידעתי כי אוסיף להביט אל היכל קדשך:

11. שמואל א פרק יז פסוק מט

וַיִּשְׁלַח ה' דָּוִד אֶת־יָדָיו אֶל־הַכֶּלִי וַיִּקְחוּ מִיָּשָׁם אֶבֶן וַיִּקְלְעוּ בָהּ אֶת־הַכֶּלִּי וַיָּמוּ וַתִּטְּבַע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל־פְּנָיו אֶרְצָה:

12. רש"י שמואל א פרק יז

(מט) ויפל על פניו – לא היה לו לפול אלל לאחוריו שהרי על מצחו הוכה אלל כדי שלא יטעור דוד לילך ולחתוך את ראשו שנשחק דוד עכשו שנים עשר אמות וזרתים שקומתו עש אמות וזרת נשחק מלל קומה לאחוריו ומלל קומה לפניו

13. שיחות מוסר שם

אכן על פי דרכנו שיש נס שכל תכליתו היא הארת פנים, נבין גם את מהותם של הניסים הללו. ונקדים בזה משל, במשפחה אחת אבד יהלום יקר ערך, אשר היה ירושה להם מדור דור...לאחר יגיע והיפוש נרחבים נמצא היהלום ע"י אחד הילדים, עמד אביו ונשקו על ראשו. שמחת המשפחה כולה היתה רבה מאד ובכללם שמח גם הילד מוצא האבידה, אך מלבד שותפתו בשמחה הכללית היתה לו שמחה פרטית – שמחת הנשיקה שקיבל מאביו.ועל פי מהלך זה שפעמים שכל תכלית הנס הוא גילוי הארת פנים – "נשיקה" מהקב"ה, נבין את חשיבותו של נס פך השמן, ואת הטעם לכך שהקביעות של חנוכה היא על נס זה, אף שלכאורה אין להשוותו להצלת כלל ישראל. כי אדרבה בנס זה שאינו אלא בכדי שיזכו להדלקת המנורה בטהרה היה גילוי מיוחד של אהבת הקב"ה לעמו, כל כולו "נשיקה", חיבה יתרה לעם ישראל

הארת פנים תוצאה של מסירות נפש

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כ עמוד א

אמר ליה רב פפא לאביי: מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא? אי משום תנווי – בשני דרב יהודה כולי תנווי בניזקין הוה, ואנן קא מתנינן שיתא סדרי... ואילו רב יהודה, כי הוה שליף חד מסאניה – אתי מטרא, ואנן קא מצערינן נפשין ומצווח קא צוחינן – ולית דמשגח בן! – אמר ליה: קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה (על איזה נס קבעוהו)? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון.... שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשנברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

2. מתוך נוסח תפילת על הניסים

כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך... מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים... ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה"

3. שיחות מוסר מאמר טז

ולכאורה הדעת נותנת שעיקר הקביעות של חנוכה תהיה משום הצלה זו, וכי ידמה נס פך השמן שתכליתו הדלקת המנורה בטהרה שבעת ימים, לנס ההצלה שהיה בו תשועה גדולה ופורקן לעם ישראל וקיום כל התורה כולה לדורי דורות???

4. תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ד ה"ב

אמר רבי חזקיה תנא רבי יהודה גרוגרות השלחן והמנורה והמזבחות והפרכות מעכבין את הקרבן דברי רבי מאיר והכמים אומרים אין לך מעכב את הקרבן אלא הכיור והכן בלבד

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד ב

מתיר רב ששת: מחוץ לפרכות העדת יערך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו; אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת הברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

6. בראשית פרק לו פסוק כה

וַיִּשְׁבּוּ לְאֶכְלָלְכוֹם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲגִיחַ אֲרֻחַת וַיִּשְׂמְעוּאֲלֵיהֶם פֶּאֶה מִזְקֵלֶד וַיִּמְלִיחֵם וַיִּשְׂאִים זָכָת וַיִּצְרִי וְלִטְ הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָה:

7. רש"י בראשית פרק לו פסוק כה

וגמליהם נושאים וגו' – למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן על צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלל נפט ועטרן שקיחן רע, ולמה נזמנו בשמים שלא יוזק מריח רע:

8. שיחות מוסר שם

ולכאורה אין הדברים מובנים. בשעה קשה זו שיוסף הורד מצרימה, בשעת נפילה מאיגרא רמא – בן זקונים של יעקב אבינו, המוסר לו כל מה שלמד משם ועבר, לבירא עמיקתא, להיות נמכר לעבד למצרים – מקום מ"ט שערי טומאה, ארץ סוגרת ומסוגרת אשר אין עבד יכול לברוח משם, ולא נראה שאי פעם יוכל להשתחרר, בשעת חושך ואפילה זו, מה הבדל יש ליוסף אם יריח ריח עטרן ונפט או ריח של בשמים, וכי ריח של בשמים באותה שעה מרה יוכל להועיל לו משהו, או יוכל להסב לו קורת רוח? אתמהא!

אך כשנעמיק בדבר נראה שדבר גדול הוא ריח בשמים זה, ומשמעות שונה לו לגמרי, כי בשעת "חושך ואפלה" זו, בשעה שכל עולמו חרב

23. שמות פרק יד

(כא) וַיֹּט מִשֵּׁה אֶת־יְדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְכֹּר יִקְוֶה אֶת־הַיָּם בְּרוּחוֹ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת־הַיָּם לְזִכְרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַקָּיִים:
 (כב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם זֹזְמוּהָ בַּמַּיִמִּים וּבַשִּׁבּוּאִים:

24. הרחב דבר דברים לג יב

יש להבין מדוע גבר בנימין על יהודה... אבל הענין שנס קריעת ים סוף היה מיועד להיות באחד משני אופנים, אם בהנהגת נס נסתר סמוך להליכות הטבע, וע"ז הקדים הקב"ה רוח קדים עזה כל הלילה ומייבש והולך לאט לאט, אם בדרך נס נגלה שבשעת קפיצה בעומק, הים יהא נקרע, והכל לפי ההכנה של ישראל, אם לא ימסרו נפשם באמונה לקפוץ בים, אזי יהא בדרך השגחה פרטית על הליכות הטבע, ואם ימסרו נפשם באמונה אזי בע"כ יהא נקרע פתאום, והיה דעת שבט יהודה שכבודו של הקב"ה להמעיט הנס כל האפשר, למען דעת כי גם הליכות הטבע הוא ע"י השגחתו יתברך, על כן אין ראוי לקפוץ לים עד שיתייבש על ידי הרוח.... אבל דעת בנימין היה שכבודו של הקב"ה הוא להראות נס נגלה, למען דעת שהקב"ה משדד הטבע, על כן אין רצונם לשהות כלל, ואחר דשבט יהודה לא היה ברצונם לילך עתה, על כן ילכו הם תחילה, והנה קפץ שבטו של בנימין ונקרע פתאום... על כן נתן הקב"ה ליהודה מלכות בית דוד שמתהלך בדרך הטבע כמו שנתבאר לעיל ולבנימין נתן בית המקדש שנשים קבועים היו בו.

היכולת להגיע למסירות נפש – להשוות פנים וחוח

25. בראשית פרק לו

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא זָכַנּוּ נַפְשִׁי:
 (כב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֶל־הַתְּשַׁכְּוֹדִים הַשְּׂלָכִיכוּ אִתּוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יַרְדֵּן אֶל־הַתְּשַׁכְּוֹדִים לְמַעַן הַצִּיל אֶת־מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֵם אֶל־אֲבוֹתָיו:

26. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד א

נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה – פסולה, כסוכה וכמבוי. ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר אין בו מים – מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

27. תשובות והנהגות כרך ב סימן שגב

ובהמפרשים טרחו לפרש שייכות המימרות אהדדי... ובארתה בדרך דרוש בעוד אופן, שהמדליק למעלה מעשרים היינו משום שאינו רוצה לפרסם יהדותו שמדליק ניח ולכן מניחו למעלה מעשרים שעין לא שולט בו, והוא מתפשר ביהדותו להיות יהודי בפנים ושלא יבלוט בחוץ, וסבור שבכך יועיל שלא ילעיגו עליו ולא יהא בריב עמהם ולא מתגאה ביהדותו, וזהו כמו בראובן שלא עמד בתוקף נגד האחים לדרוש להצילו בחששו לריב עמהם, רק מצא פשרה להשליכו לבור עם נחשים ועקרבים ולסמוך על נסים, וחז"ל לא שיבחו ד"ז, ולכן הביאו שתי המימרות יחד שפסולין שאין להתפשר לקיים יהדות בצנינעא, או כראובן שלא צווח רק מצא עצה כפשרה.

15. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת אמור דף סב עמוד א

ונקדשתי בתוך בני ישראל. מסור אתה עצמך למיתה להקדיש את שמי בתוך בני ישראל במרובין. מכאן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושין לו נס. ושלא לעשות לו נס עושין לו נס

16. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית לחנוכה

וכן נס הניצוח היה מצד ה' יתברך שזוכו לזה מצד שמסרו נפשם על שמירת התורה שזוה היה עיקר גזירת היונים. ובפרט בענין שלא היו מחויבים דהגזירה תיבעל למפטר תחילה הא אף בדידה אמרו אסתר קרקע עולם היתה (סנהדרין ע"ד ב) וכל שכן האחים שלא היו מחויבים כלל וזה היה מסירות נפש לעמוד במתי מספר נגד עם רב. ואף שהיה בשעת גזירה דאפילו מצוה קלה יהרג וכו' מכל מקום היו צריכין להטמין עצמם וכמו שעשו אז רוב כשרי ישראל ולקיים חבי כמעט רגע. רק מהרעותא דליבא שהיה להם שיתקדש שם שמים על ידם זכו על ידי זה לעיקר הנס מה' יתברך מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.

17. ב"ח אורח חיים סימן תרע

בחנוכה עיקר הגזירה היתה על ש'התכסלו בעבודה ועל כן היתה הגזירה לכתול מהם העבודה... עמדו וטימאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושעם יי' על ידי כהנים עובדי העבודה צבית יי' ע"כ נעשה הנס גם כן בצנות תחת אשך הערו נפשם למות על קיום העבודה ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שצלב:

18. דרך עץ חיים חודש כסלו מאמר "כוחה של מסירות נפש"

האדם נוטה בטבעו לדאוג תמיד לעצמו, לשמור את חייו ולפעול לטובתו.... אדם המוסר נפשו על קדושת ה', מדכא את רצונותיו הגופניים, ומשליך הכל מנגד למען עשיית רצונו יתברך, פועל בניגוד גמור לטבע שהוטבע בו. ממילא מובן היטב מדוע אדם שכזה זוכה לניסים ולמופתים. הוא זוכה לכך במידה כנגד מידה! שכן, כשם שהוא הפך את טבעו, כך הופך לו הקב"ה את טבעי העולם, ומחולל לו ניסים ונפלאות.

19. שמות פרק ד

(יז) וַיִּלַּךְ מִשֵּׁה וַיִּשְׁבּוּ אֶל־יְתֵר זֹהְתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֶכָה זָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אִזְוֵי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הַעֲוֹרִים זֵזִים וַיֹּאמֶר יְתֵרוֹ לְמִשֵּׁה קַח לְשָׂלוֹם:
 (יט) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֶל־מִשֵּׁה בְּמִדְבַּר קַח עִבִּים מִצְרַיִם כִּי־מִתּוֹ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשָׁם:

20. אבן עזרא שמות פרק ד

(יט) ויאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה... הנה עתה בהשיבו צאן יתרו אליו הבטיחו השם שילך בלי פחד למצרים, כי מת פרעה ועבדיו שהיו יודעים דבר המצרי... כי כל הימים שהיה חי לא היה נכון להיות משה שליח אל פרעה:

כסלו – חודש של מסירות נפש

21. בני יששכר מאמרי חודש מרחשון מאמר א - מהות החודש

והנה אלו הג' חדשים עפ"י סדר הדגלים אל השבטים הלא הם מתייחסים תשרי לאפרים מרחשון למנשה כסלו לבנימין

22. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לו עמוד א

היה ר"מ אומר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה... והיו שרי יהודה רוגזים אותם... לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה, שנאמר: ובין כתפיו שכן; אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה

עמו ואוהבו, ומזמין לו ריח של בשמים, וילמד מזה שכל הייסורים הבאים עליו, מתוך אהבת ה' הם. (ציטוט של ר' חיים שמואלביץ)

9-10 – יסוד זה שהקב"ה שולח הארת פנים כדי לחזק אותנו גם במצבים הקשים מצאנו גם אצל יונה הנביא. לאחר שהושלך יונה לים וחשב שמותו קרב ובא, כיון שראה שהוא מצליח לשרוד את כל הימים האלו, הבין שה' עמו.

פעמים רבות ל"ע פוגעים באדם "אסונות" ו"צרות" ובתוך הצרות הקב"ה שולח לנו הבזקים של הארת פנים. אם נתבונן על הבזקים אלו נרגיש ונדע שה' עמנו בתוך צרתנו, ידיעה זו תקל עלינו לעבור את המשברים ולהתעלות מעלה מעלה. חשיבות גדולה מאד יש להארת הפנים הזו, משום שהיא הנותנת לנו כח להתמודד עם הצרות ולעשות חיל!

11-13 – לא רק בתוך צרות ניתן לראות את הארת הפנים הזו. גם כאשר אדם נתון בישועה גדול, פעמים שהקב"ה שולח לו הבזקים של הארת פנים. הבזקים אלו הם כמו נשיקה מאב לבנו לאחר שעשה הבן מעשה טוב, שיותר משהבן שמח במעשה הטוב שעשה שמח הוא בנשיקה ובחיבוק שקיבל מאביו.

דוד המלך בא להלחם עם גולית, לוקח אבן ובעזרת המקלע פוגע במצחו של גולית. באופן טבעי גולית היה צריך ליפול לאחוריו, אך נעשה נס וגולית נפל על פניו וכל זאת למה? כדי שדוד לא יטרח ללכת את אורך קומתו של גולית כדי לחתוך את ראשו. ראשו של גולית נפל בסמוך לדוד וכל מה שנשאר לעשות זה לקחת את החרב ולהורידה על צווארו של הפלשתי הערל שחירף מערכות אלוקים חיים. ויש לתמוה, וכי כמה טרחה יש בהליכה של דוד מהמקום בו הוא עומד עד לגולית?! אלא שנס זה בא לבטא את גודל החיבה של הקב"ה לדוד ונס זה הרי הוא כנשיקה של אב לבנו.

על פי יסוד זה ניתן להבין את חשיבותו של פך השמן ואת הטעם לכך שהקביעות של חנוכה היא על נס זה, אף שלכאורה אין להשוותו להצלת כלל ישראל. כי אדרבה בנס זה שאינו אלא בכדי שיזכו להדלקת המנורה בטהרה היה גילוי מיוחד של אהבת הקב"ה לעמו, כל כולו "נשיקה", חיבה יתרה לעם ישראל.

הארת פנים תוצאה של מסירות נפש

14-15 – עד כה ראינו שיש ניסים שבאים מתוך הארת פנים של הקב"ה. ניסים אלו הם אינם עיקר הישועה, אבל הם הנשיקה של הקב"ה אלינו. כעת עלינו לברר כיצד זוכים לנשיקות של הקב"ה

בגמרא מובא שרב פפא שאל את אביו מדוע לדורות ראשונים התרחשו ניסים ואילו לנו לא מתרחשים ניסים והרי אנו גדולים בתורה יותר ממה שהיו ראשונים. תשובתו של אביו היתה: הניסים לא באו מחמת ריבוי תורה אלא משום שדורות ראשונים היו מוסרים נפשם על קדושת ה', מה שאין כן אנחנו לא מוסרים נפשנו על קדושת ה'.

אך עם כל זאת צריך האדם לדעת שמסירות נפש על קדושת ה' אסור שתהיה תלויה בדבר. מי שימסור את נפשו על קדושת ה' כדי שיעשו לו ניסים, מסירות זו לא תועיל לו. מסירות הנפש צריכה להיות מוחלטת למען שמו וכמו שאמרנו במדרש על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל". כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושים לו נס. ושלא לעשות לו נס עושים לו נס.

סיכום

1- בגמרא שאלו "מאי חנוכה", רש"י מבאר ששאלת הגמרא על איזה נס קבעוה ותיצו שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים ולאחר שגברו חשמונאי ובניו על היוונים לא מצאו פך שמן טהור מלבד פך אחד שהיה מספיק ליום אחד נעשה נס ודלק שמונה ימים ועל נס זה קבעום ועשאו שמונה ימים טובים בהלל ובהודאה.

2-5 – אם אנו מתבוננים על תקופת החשמונאים, קשה מאד להבין מדוע דוקא נס פך השמן הוא הגורם לקביעת הימים הללו כימים טובים. בנוסח "על הניסים" אנו אומרים שעמדה עלינו מלכות יון הרשעה כדי להשכיח ממנו את התורה ולבטל אותנו מקיום המצוות. היוונים היו גיבורים והיהודים מועטים, היוונים היו חזקים ואנו חלשים ולמרות הכל ה' סייע בעדנו ונעשתה לנו תשועה גדולה והתורה לא נשכחה מישראל וחזרה מלכות ישראל יתר על 200 שנה.

האם יש מקום להשוואה בין נס פך השמן שתכליתו הדלקת המנורה בטהרה שבעת ימים, לנס ההצלה שהיה בו תשועה גדולה ופורקן לעם ישראל וקיום כל התורה כולה לדורי דורות?

הקושיא מתעצמת כשאנו מתבוננים בירושלמי במסכת שקלים שם מבואר שהמנורה כלל לא מעכבת את עבודת הקרבנות בבית המקדש וגם אם לא היו מוצאים שמן טהור וכלל לא היו מדליקים את המנורה, היו יכולים לעבוד בבית המקדש.

ובכלל יש להבין מה ההתרגשות הגדולה מנס פך השמן, שהרי נס זה לא היה חידוש בבית המקדש. במשך שנים ארוכות היו נותנים כמות שמן שווה בכל קני המורה ואפילו הכי נר מערבי היה נשאר דולק וממנו היה מדליק את המנורה. נס זה היה קבוע בבית המקדש והיה עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

6-8 – כדי לענות על קושיא חזקה זו נתבונן בפרשתנו בסיפור מכירת יוסף. יוסף נמכר לאורחת ישמעאלים שנושאים על גמליהם בשמים שיש להם ריח נעים. רש"י מקשה, לשם מה הוצרכה התורה לפרט לנו מה היה המשא של הישמעאלים, את מי זה מעניין בכלל?! ומתרץ שהכתוב רצה להודיע מתן שכרן של צדיקים. בדר"כ דרכן של ערביים לשאת נפט ועטרן שריחן רע וליוסף נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע.

ר' חיים שמואלביץ תמה, הרי יוסף נתון בשעה כל כך קשה, שעה בה הוא יורד למצרים כעבד, ובשעת חושך ואפילה זו, מה הבדל יש ליוסף אם יריח ריח עטרן ונפט או ריח של בשמים, וכי ריח של בשמים באותה שעה מרה יוכל להועיל לו משהו, או יוכל להסב לו קורת רוח? ואחר תמיהתו בא תרוצו הנפלא!

בשעת "חושך ואפלה" זו, בשעה שכל עולמו חרב עליו, עלול היה יוסף להגיע לידי יאוש ח"ו, לכאורה הקב"ה מעלים את עיניו ממנו לגמרי והרי הוא "אבוד" ו"נשכח" ח"ו, בשעה קשה זו נרמז לו מן השמים שאין הדבר כן, ד' עמו ועדין היא תחת השגחתו ית', ואין לו לאבד את בטחונו בהש"ת. הקב"ה מזמין לו ריח טוב שלא כדרך הטבע, להורות לו שאינו "אבוד" ו"נשכח", אלא אדרבה הקב"ה מוליכו יד ביד והוא יורד עמו מצרימה... ריח בשמים זה הרי הוא קרן אורה בחושך שבו הוא נתון, ועל ידו נפתח ליוסף פתח תקוה לחזור ולהתרומם משפל מצבו. נמצינו למדים שנס זה שנעשה ליוסף לא היתה תכליתו בכדי למנוע ממנו ריח רע גרידא, אלא כדי להאיר פנים אליו שיתחזק וידע וירגיש שאף במצב זה אין הוא נעזב ח"ו אלא ה'

23-24 – את שיטתם של שבת בנימין מבאר בצורה נפלאה ה"נציב" בפרושו על התורה.

כשאנו מתבוננים על הפסוקים המתארים את קריעת ים סוף אנו מבחינים שהיו שני שלבים: 1. "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה". 2. "וישם את הים לחרבה ויבקעו המים". יש לתמוה לשם מה היה צריך להביא רוח קדים עזה לייבש את המים, הרי נס קריעת ים סוף חרג מחוקי הטבע וייבוש המים על ידי הרוח הוא מהלך טבעי?

אלא שנס קריעת הים, יכול היה לבוא בשני אופנים, באופן טבעי ואופן ניסי. בנקודה זו נחלקו שבת יהודה ושבת בנימין. שבת יהודה סבר שכבודו של הקב"ה להמעט הנס ככל האפשר, למען דעת כי גם הליכות הטבע הוא ע"י השגחתו יתברך, על כן אין ראוי לקפוץ לים עד שיתייבש על ידי הרוח, אבל דעת בנימין היה שכבודו של הקב"ה הוא להראות נס נגלה, למען דעת שהקב"ה משדד הטבע, על כן אין רצונם לשהות כלל והנה קפץ שבתו של בנימין ונקרע הים פתאום ועל כן נתן הקב"ה ליהודה מלכות בית דוד שמתהלך בדרך הטב ולבנימין נתן בית המקדש שנסיים קבועים היו בו.

היכולת להגיע למסירות נפש – להשוות פנים וחוץ

בפרשת מכירת יוסף, ראובן מציל את יוסף ואומר לאחים להשליך את יוסף לבור ולא להורגו. הגמרא במסכת שבת מדייקת ממה שנאמר על הבור אליו הושלך יוסף "והבור ריק אין בו מים" מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו! בסמוך למימרא זו בגמרא מובאת עוד מימרא, שגר של חנוכה שהניחו למעלה מעשרים אמה פסול. הדרשנים תמחו מדוע שתי מימרות אלו מגיעות בסמיכות זו לזו, הרבה תירוצים נאמרו בשאלה זו אבל ראיתי תרוץ של הרב שטרנבוך – סיבת הפסול של נר למעלה מעשרים אמה משום שעין לא שולטת בו, הנר נראה רק למי שמדליק אותו ולא למישהו אחר. יש כאלו שמתביישים ביהדותם, רוצים לשמור תורה ומצוות אבל שח"ו לא יאמרו שהם דוסיים מידי או צולרי"ם (צדיק ורע לו...) מצוות נר חנוכה באה לומר, אל תתפשר על יהדותך, תתגאה ביהדותך! להיות חרד לדבר ה' זה דבר טוב ולא צריך להתבייש בו ומשום כך מי שמדליק נר למעלה מעשרים אמה הנר פסול משום שאינו משווה פנים לחוץ. ראובן היה צריך לעמוד בתוקף ולומר "אח לא הורגים!", אך ראובן חשש ממריבה עם האחים ועשה פשרה לעצמו ואמר "השליכוהו לבור". כך באות שתי מימרות חז"ל ומתקשרות זו בזו.

אם זה הבאור של מה שהיה עם ראובן באמת, איני בטוח (הרי הכתוב מעיד על ראובן "ויצילהו מידם" ואפשר שראובן חושש שאם יאמר לא הורגים אח, לא ישמעו לו ויהרגו את יוסף) אבל לגבינו הרעיון ודאי נכון ואל לנו לתנהג בפנים בצורה אחת ובחוץ בצורה אחרת, עלינו להשוות פנים וחוץ. רק יהודי שמתגאה ביהדותו ולא מתבייש בה יכול למסור את נפשו!!!

שבת שלום וחנוכה שמח!

16-17 – ר' צדוק בספרו "פרי צדיק" מבאר שכל נס הניחוח בחנוכה היה מחמת שמסרו נפשם על שמירת התורה, שהרי אם היו רוצים היו יכולים לעסוק בתורה במקומות מסתור ולא לסכן את עצמם. אך כיון שבער בליבם קדושת שמו יתברך מסרו נפשם ומחמת כך זכו לניסים. הב"ח מרחיב ואומר שגם נס פך השמן בא מחמת שמסרו את נפשם על עבודת בית המקדש. היוונים רצו לבטל את העבודה וטימאו כל השמנים והחשמונאים מסרו את נפשם על העבודה וה' הושיעם וגם עשה להם את נס פך השמן על אשר הערו נשפם למות על קיום העבודה.

18 – בספר "דרך עץ חיים" מבאר בצורה נפלאה, מדוע מי שמוסר נפשו על קדושת שמו יתברך זוכה ונעשים לו ניסים שלא מדרך הטבע. טבע האדם לדאוג תמיד לעצמו ולפעול לטובת עצמו. אדם המוסר נפשו על קדושת ה' מדכא את רצונותיו הגופניים ומשליך עצמו על ה' יתברך. השלכה זו היא בניגוד גמור לטבע שהוטבע באדם. משום כך, מידה כנגד מידה, הקב"ה משנה את טבע הבריאה ביחס לאותו אדם ומחולל לו ניסים ונפלאות.

19-20 – בספר שמות מסופר על משה רבנו שבא אל יתרו חתנו ומבקש ממנו "אשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העודם חיים" יתרו משיב למשה "לך לשלום". מיד לאחר מכן נגלה ה' אל משה ואומר לו "לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך". לכאורה סדר הפסוקים היה צריך להיות הפוך, קודם כל ה' מדבר אל משה ומצווה אותו לשוב מצרים ורק לאחר מכן, משה הולך ליתרו ומבקש רשות. ובאמת שכך מבאר האב"ע את סדר המאורעות ומה שהפסוקים כתובים בסדר הפוך אין זה קשה כלל שהרי אין מוקדם ומאוחר בתורה. בספר "דרך עץ חיים" (לא הבאתי את דבריו בדף המקורות) מביא הסבר מופלא שסדר המאורעות היה כפי שהדברים כתובים.

משה רבנו מתעורר מחמת עצמו לשוב למצרים ולראות את אחיו. משה רבנו יודע שבמצרים עדין יש אנשים המבקשים להמיתו ואפילו הכי, משה מוסר את נפשו למען עם ישראל ומוכן לסכן עצמו ובלבד שתהליך הגאולה יכנס להילוך גבוה. בעקבות מסירות נפש זו, זוכה משה והקב"ה ממית את מבקשי נפש משה ומיד הקב"ה מגלה למשה שיכול ללכת למצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשו. והדברים נפלאים ממש!!!

כסלו – חודש של מסירות נפש

21-22 – ר' צבי אלימלך שפירא בספר "בני יששכר" מייחס את החודשים אל השבטים. חודש כסליו מיוחס לשבת בנימין. כדי להבין מדוע, יש להתבונן בגמרא מסכת סוטה שם מובאת דעת ר"מ הסובר שכשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שבתו של בנימין וירד לים תחילה והיו שרי יהודה רוגמים אותם. מעשה גבורה זה של בנימין מזכה אותם להיות אושפזין לגבורה ובית המקדש נבנה בחלקו של בנימין. כעת מובן מדוע דוקא חודש כסליו מיוחס לשבת בנימין, שהרי בחודש כסליו מתעורר כוח של מסירות נפש ושיטת שבת בנימין היה להביא את הגאולה במסירות נפש.

